

**Konstytucja
Wolnego Miasta Krakowa i Jego Okręgu
z 11 września 1818 r.**

Artykuł 1.

Religia katolicka apostolska rzymska (wyznawana od większej części mieszkańców Wolnego Miasta Krakowa i jego okręgu) utrzymuje się jako religia kraju. Będzie zawsze przedmiotem szczególniejszych starań rządu, nie uwłaczając w niczym wolności innych wyznań chrześcijańskich, które wszystkie bez żadnego wyłączenia będą mogły być wyznawanymi wolno publicznie pod opieką rządu.

[hasła: religia, wolność wyznania]

Artykuł 2.

Wszystkie wyznania chrześcijańskie nie stanowią żadnej różnicy w prawach towarzyskich.

[hasła: równość, wolność wyznania]

Artykuł 3.

Prawa terażniejsze rolników będą utrzymane. Każdemu wieśniakowi wolno jest przenieść osobę swoją, również jak swoją własność wedle form ustawami przypisanych. Stosunki włościanina względem właściciela gruntu stanowi umowa bądź domniemana, bądź wyraźna; równie pierwsza jak druga ściśle zachowaną być powinna. Względem ziem onemu do uprawiania użytecznej, uważać go należy jako dzierżawcę, opłacającego dzierżawę swoją to pieniędzmi, bądź ziemiopłodami, bądź też usługami osobistymi. Równie właścicielowi jako dzierżawcy wolno jest zrzec się umowy domniemanej i zawrzeć nowe umowy. Każdy rolnik ma niezaprzeczną zdolność używania wszelkich praw cywilnych i politycznych bądź czynnych (*actifs*), bądź biernych (*passifs*), jeżeli posiada własności przez konstytucję żądane. W obliczu prawa wszyscy obywatele są równi i wszyscy zostają pod równą onegoż opieką, bez żadnej różnicy stanów lub kondycji.

Prawo także opiekuje się cudzoziemcami, którzy mieszkają i mieszkać będą w Wolnym Mieście Krakowie i jego okręgu; wyjąwszy ludzi spod broni uszłych lub od prawa ściganych, którzy są zbiegami.

Po przemieszkanych pięciu latach, przy sprawowaniu się nienagannym i po nabyciu własności, cudzoziemcy będą używać praw społecznych i politycznych i będą mogli być mianowani na urzędy publiczne. Senat jednakże mocen jest

przeciąg ten czasu skrócić lub z własnej woli nadać prawo obywatelstwa jakiemu bądź cudzoziemcowi.

Każdemu obywatelowi wolno jest opuścić ojczyznę. Pod opieką prawa zostają także wyznania tolerowane.

[hasła: cudzoziemcy, dzierżawa, obywatelstwo, rolnicy, własność]

Artykuł 4.

Rząd Wolnego Miasta Krakowa i jego okręgu zostaje w Senacie, złożonym z dwunastu członków nazwanych senatorami i jednego prezesa. Senat sprawuje w całej zupełności władzę wykonawczą. Wszelka władza wykonywająca lub administracyjna od niego tylko pochodzić może.

Prawo ułaskawienia od wszelkich kar służy w części senatowi, w części zaś prezesowi senatu. Początkowanie tegoż prawa poruczonym jest prezesowi, jako naczelnikowi rządu; jeżeli prezes nie użyje prawa uczynienia wniosku za ułaskawieniem winowajcy, prawo w tym razie wykonane zostanie. Jeżeli zaś przeciwnie użyje swojej prerogatywy, zapytanie, czyli kara ma być w zupełności odpuszczoną lub w jaki sposób zwolnioną, rozstrzygnionem będzie większością głosów w senacie. Trybunał winien będzie oznajmić prezesowi senatu w przeciągu dwudziestu czterech godzin o każdym wyroku, pociągającym za sobą karę śmierci, i oczekiwać będzie rozkazu naczelnika rządu w celu wykonania jego.

[hasła: głosowanie, kara, rząd, senat, ułaskawienie, władza]

Artykuł 5.

Dziewięciu senatorów, licząc w to prezesa, będzie obranych od Zgromadzenia Reprezentantów. Czterech zaś wybranych zostanie przez kapitułę i uniwersytet, z których każda ma prawo mianować spomiędzy siebie po dwóch członków do zasiadania w senacie, jednego dożywotnio, drugiego do czasu. Każdy obywatel Wolnego Miasta Krakowa i jego okręgu, posiadający własności i warunki, artykułu 19 konstytucji przepisane, może się podać za kandydata na urząd senatora lub prezesa, do deputacji sejmowej, w tym zamiarze wybranej. Ta zaś sprawdzwszy uzdatnienia jego, ułoży listę kandydatów i wręczy ją prezydującemu w Zgromadzeniu Reprezentantów, który takową ogłosiwszy, wezwie reprezentantów do wyboru sekrettnemi kreskami. Większość głosów stanowić będzie obiór; w razie zaś równości kresek, prezydujący w Zgromadzeniu kreską swoją równość tę rozwiąże.

[hasła: głosowanie, obywatelstwo, senatorzy, Zgromadzenie Reprezentantów, własność]

Artykuł 6.

Sześciu senatorów będzie dożywotnich. Prezes senatu zostanie w urzędowaniu przez lat trzy, lecz może być na nowo obranym, również jak senatorowie. Połowa

senatorów czasowych wyjdzie w każdym roku z senatu, zostawiając miejsce nowo obranym. Senatorowie czasowi delegowani od kapituły i uniwersytetu zmieniać się corocznie będą. Spomiędzy czterech pozostałych senatorów czasowych jeden tylko wychodzić corocznie będzie, z kolei wiekiem ustanowionej, tak, iż najstarszy z czterech senatorów najpierwej wybranych wyńdzie dopiero po upłynionych czterech latach, a nowo obrani będą uważanymi za obranych na lat cztery i że dla nie przerwania tej kolei, senator czasowy obrany w miejsce zmarłego lub dostojność swą składającego, zajmie miejsce poprzednika swojego i wyńdzie w ten czas, gdy na tamtego kolej przypada. Pierwsza zmiana senatorów czasowych nastąpiła z dniem 1 stycznia 1817 roku.

[hasła: senat, senatorzy, Zgromadzenie Reprezentantów]

Artykuł 7.

Członki duchowieństwa świeckiego i uniwersytetu, równie jak właściciele ziemi, domów lub jakich bądź innych dóbr nieruchomości, jeżeli opłacają pięćdziesiąt złotych polskich podatku gruntowego, entrepreneurowie fabryk lub rękodzielników, kupcy hurtowi i wszyscy zapisani na członków giełdy albo kongregacji kupieckiej, artyści, w pięknych sztukach celujący, to jest znakomici z talentów, znajomości lub użytecznych wynalazków i przysług, poczynionych handlowi bądź sztukom, profesorowie szkół publicznych, nauczyciele i inne osoby, trudniące się instrukcją publiczną, jak skoro dońdą pełnoletności, ustawami przepisanej, mieć będą prawo polityczne obieralności. Będą także mogli być obieranymi, jeżeli nadto dopełnią warunków artykułu 19 konstytucji oznaczonych.

Rolnikom nie mającym jeszcze nabytej własności gruntowej wolno będzie przed nabyciem onej posyłać do właściwych zgromadzeń gminnych, z każdej wsi obejmującej więcej niż dziesięć domów wieśniaczych, jednego chrześcijanina spośród siebie wybranego, który w imieniu swoich współmieszkańców sprawować będzie prawo polityczne obieralności. Wolność jednak ta służyć będzie jedynie mieszkańcom takiej włości, w której by nie był żaden obywatel, prawa tego używający. W razie gdzie by było kilku współdziedziców jednejże nieruchomości, opłacającej skarbowi publicznemu złotych pięćdziesiąt podatku gruntowego, jeden tylko z nich ma prawo obieralności. Prawo to służy najstarszemu wiekiem spomiędzy nich. Ten jednakże może wedle swej woli ustąpić tego prawa jednemu z swych współdziedziców.

Nie mają prawa wotowania w zgromadzeniach gminnych, chociaż by nawet przepisane posiadali własności:

- 1) zakonnicy w ogólności jakiegokolwiek reguły;
- 2) wszelkie osoby, w służbie prywatnej będące, przez czas tejże służby;
- 3) osoby wyznań tolerowanych, jako też Żydzi i tym podobni, dopóki nie nabędą praw politycznych.

Nikt do wotowania w zgromadzeniu gminnym przypuszczonem być nie może, jeżeli nie jest zapisanym w liście wotujących, przez senat zatwierdzonej.

Listę osób duchowieństwa świeckiego, używających prawa wotowania w zgromadzeniach gminnych układać będzie konsystorz biskupi; listę akademików, profesorów szkół publicznych, nauczycieli, artystów, w sztukach pięknych celujących, ułoży uniwersytet; listę zaś innych obywateli spiszą wójtci gmin miejskich i okręgowych. Wszystkie te listy zostaną sprawdzone i zatwierdzone w senacie.

Zgromadzeniom gminnym przewodniczyć będzie marszałek od senatu mianowany.

[hasła: bierne prawo wyborcze (prawo polityczne wybieralności), czynne prawo wyborcze (prawo wotowania), duchowieństwo świeckie, pełnoletniość, podatek gruntowy, rolnicy, zgromadzenia gminne]

Artykuł 8.

Senat mianuje do miejsc administracyjnych i odwołuje podług woli urzędników, od siebie postanowionych. Wójtci zatem mogą być zawieszonymi w urzędzie przez senat, lecz odwoływanymi dowolnie być przez niego nie mogą, chociaż są urzędnikami administracyjnymi. Odwołanie dowolne nie może być stanowionem, jak tylko dwoma trzecimi głosów obecnych senatorów. Senat mianuje także do wszystkich beneficjów kościelnych kollacji rządowej, z wyłączeniem czterech kanionów w kapitule wskrzeszonych i nadanych przez najjaśniejszego cesarza Wszech Rosji, króla polskiego. Cztery te miejsca, do mianowania uniwersytetowi zostawione, będą zachowanemi dla doktorów fakultetów, sprawujących urzędy nauczycieli.

[hasła: cesarz, głosowanie, kollacja, senat, urzędy administracyjne, wójt]

Artykuł 9.

Wolne Miasto Kraków z okręgiem będzie podzielone na gminy miejskie i wiejskie. Pierwsze z nich będą miały, ile miejscowość pozwoli, po dwa tysiące; drugie zaś po trzy tysiące pięćset dusz najmniej. Każda z tych gmin będzie miała wójta, wolno obranego i obowiązane go wykonywać rozkazy rządowe; wójt ten zostawać będzie w urzędowaniu przez dwa po sobie idące lata.

Warunki do zostania wójtem żądane są:

- 1) pełnoletniość;
- 2) umiejętność dokładnego pisania, czytania po polsku i rachunków;
- 3) nie być nigdy karany kryminalnie ani też w stanie skarżenia.

Warunki te winny być usprawiedliwione przed marszałkami, prezydującymi w zgromadzeniach gminnych.

W gminach wiejskich może być kilku zastępców wójtów, jeżeli tego okoliczności wymagają. Zastępców takowych senat mianuje. Właściciele wsiów mają przed innemi pierwszeństwo do tego miejsca.

[hasła: gmina miejska, gmina wiejska, kara, pełnoletniość, senat, wójt]

Artykuł 10.

W miesiącu grudniu każdego roku, poczynając od pierwszego poniedziałku w tymże miesiącu, będzie Zgromadzenie Reprezentantów, które dłużej nad cztery tygodnie (po odciążeniu dni świąt), to jest nad dwadzieścia cztery posiedzeń trwać nie będzie mogło. Zgromadzenie to sprawować będzie wszystkie własności władzy prawodawczej, roztrząsać rachunki roczne administracji publicznej i stanowić coroczny budżet. Rok finansowy zaczynać się będzie z dniem pierwszym czerwca, a kończyć z dniem ostatnim maja następnego roku.

Zgromadzenie Reprezentantów obierać będzie członków senatu wedle artykułu organicznego, tym końcem postanowionego.

Obierać także będzie sędziów. Mieć będzie prawo na wniesienie jednego z członków swoich oskarżenia dwoma trzeciami częściami głosów wszelkich urzędników publicznych, jeżeli są obwinionymi o kradzież publicznego grosza, zdzierstwo albo nadużycie w sprawowaniu poruczonych im urzędów i takowych pod sąd najwyższy oddawania.

[hasła: administracja publiczna, budżet, głosowanie, kradzież, posiedzenie, rok finansowy, sąd najwyższy, senatorzy, sędziowie, urzędnik publiczny, Zgromadzenie Reprezentantów, władza prawodawcza]

Artykuł 11.

Zgromadzenie Reprezentantów składać się będzie:

- 1) z deputowanych od gmin, z których każda obiera jednego;
- 2) z trzech członków, delegowanych od senatu;
- 3) z trzech prałatów, delegowanych od kapituły;
- 4) z trzech doktorów fakultetów, delegowanych od uniwersytetu;
- 5) z sześciu urzędników pojedynczych, w urzędowaniu będących,

wziętych z kolei wedle liczby porządkowej ich okręgów.

Prezydujący w Zgromadzeniu wybranym będzie spośród trzech członków, delegowanych od senatu.

Żaden projekt do ustawy bądź nowej, bądź zmierzającej do zaprowadzenia jakiej zmiany w prawie lub w trwającym urzędowaniu nie będzie mógł być oddanym pod rozwałę Zgromadzenia Reprezentantów, jeżeli poprzednio nie był udzielonym senatowi, i jeżeli ten przedłożenia i większością głosów nie przyjął. Projekta rzecone powinny być przedstawionemi Zgromadzeniu Reprezentantów do decyzji przynajmniej w trzynastym dniu posiedzeń jego, wyjąwszy budżet, rewizję rachunków i ustawy skarbowe, które winny być przedstawionemi Zgromadzeniu Reprezentantów najpóźniej w czwartym dniu jego posiedzeń. Zgromadzenie Reprezentantów nie będzie mogło czynić odmian w projektach do ustaw, od senatu przedstawionych, lecz tylko je wprost przyjąć lub odrzucić.

[hasła: budżet, głosowanie, proces ustawodawczy, senat, urzędnik pojedynczy, ustawa, Zgromadzenie Reprezentantów]

Artykuł 12.

Zgromadzenie Reprezentantów trudnić się będzie w razie potrzeby ułożeniem i przejrzaniem kodeksu cywilnego, kryminalnego i postępowania sądowego. Wyznaczy komitet, mający to dzieło przygotować, w którym mieć należy słuszne względy na miejscowości krajowe i ducha mieszkańców. Dwóch z członków senatu będzie przydatnych do tego komitetu. Stanowienie i ogłaszanie urzędzeń policyjnych i administracyjnych jest udziałem senatu.

[hasła: kodeks cywilny, kodeks kryminalny, kodeks postępowania sądowego, senat, Zgromadzenie Reprezentantów]

Artykuł 13.

Każda pierwotna ustawa, zapadła w Zgromadzeniu Reprezentantów, która należy do nowego prawodawstwa, potrzebuje do ważności swojej tylko prostej większości głosów. Na przyszłość zaś każdy projekt do zmiany prawa lub istniejącego urzędzenia, albo do nowej ustawy, od senatu (wedle artykułu 11) przedstawionej, winien będzie być w wykonanie wprowadzonym, ani senat skutków jego wstrzymać nie będzie mocen, jeżeli ta ustawa przez siedem ósmych części wotujących reprezentantów przyjęta została. W przeciwnym zaś razie, gdyby projekt nie był siedmiu ósmemi częściami głosów przyjętym, senat winien będzie skutki jego zawiesić; a jeżeli większością dziewięciu głosów uzna, iż tego publiczne dobro wymaga, będzie mógł poddać go powtórnie pod rozagę prawodawców, w Zgromadzeniu następującego roku zebranych, i na ten czas prosta większość głosów dostateczną będzie do nadania mu mocy prawa. Jeżeli zdarzenie to tyczyć się będzie skarbu, prawo upłynionego roku pozostanie w swej mocy aż do zaprowadzenia nowej ustawy.

[hasła: głosowanie, prawodawstwo, projekt, senat, ustawa, Zgromadzenie Reprezentantów]

Artykuł 14.

W każdym okręgu, obejmującym przynajmniej sześć tysięcy dusz, będzie jeden urzędnik pojednawczy, mianowany przez Zgromadzenie Reprezentantów; urzędowanie jego na lat trzy oznacza się. Oprócz obowiązku pojednywania czuwać będzie z urzędu nad sprawami małoletnich, równie jak nad procesami, tyczącymi się funduszów i własności, należących do kraju lub instytucji publicznych. W dwojakim tym względzie porozumiewać się będzie z najmłodszym w wieku senatorem, któremu wyraźnie porucza się staranie czuwania nad interesami małoletnich i nad tem wszystkim, co się spraw odnoszących się do funduszów i własności krajowej dotyczy. W pierwszym znaczeniu urzędnik pojednawczy przewodniczyć będzie w kolegiach, dla spraw małoletnich swojego okręgu postanowionych, albo w radach familijnych. Kodeks postępowania oznaczy, w jakich wypadkach udawać się: on ma

do senatora, który takowe ostatecznie rozstrzygnie. W drugim znaczeniu urzędnik pojednawczy i senator projektować będą informacje potrzebne do procesu i udzielać pozwolenia do prowadzenia onego. W razie różności zdań w tej mierze, jeżeli rzecz idzie o proces instytutów publicznych, senat stanowić będzie; jeżeli zaś o sprawę małoletnich zdanie senatora przeważa. Kierować także będą tokiem tych procesów przez adwokatów i zapobiegać przerwie ich biegu.

[hasła: kodeks postępowania sądowego, małoletni, proces, senatorzy, urzędnik pojednawczy, Zgromadzenie Reprezentantów, własność]

Artykuł 15.

Będzie sąd pierwszej instancji i sąd apelacyjny, trzech sędziów w pierwszej instancji, a czterech w sądzie apelacyjnym, łącząc w to ich prezesów, będą dożywotnymi. Inni sędziowie, dodani każdemu z tych sądów w liczbie potrzebnej stosownie do miejscowości, zostawać będą w urzędowaniu przez lat dwa tylko.

Ci sędziowie czasowi zależeć mają od wolnego obioru gmin w tym sposobie, iż każda gmina, używająca praw politycznych, obierze prócz kandydata na sędziów pokoju, jednego także kandydata do miejsc sędziów, wychodzących z trybunału pierwszej instancji, a jednego do miejsc w sądzie apelacyjnym z powodu, iż każde z tych miejsc innych wymaga własności. Zgromadzenie Reprezentantów obierać będzie co lat dwa lub w razie wakansu spomiędzy kandydatów przez gminy wybranych potrzebną liczbę sędziów czasowych bądź to do sądu pierwszej instancji, bądź do sądu apelacyjnego. Sędziowie czasowi mogą być na nowo obieranymi. Dwa te sądy wyrokować będą we wszystkich sprawach bez różnicy ich natury lub stanu osób. Jeżeli wyroki dwóch instancji są zgodne w swoich decyzjach, odwołanie się nie ma miejsca. Jeżeli zaś ich decyzje różnią się w treści, albo jeżeli fakultet prawny uniwersytetu krakowskiego (licząc w to wszystkich doktorów prawa, członkami tegoż uniwersytetu będących) rozstrząsnąwszy akta procesu, uzna, iż jest powód uskarżania się na zgwałcenie prawa lub form istotnych procedury w materii cywilnej, również w wyrokach stanowiących karę śmierci lub infamii, sprawa raz jeszcze odesłana będzie do sądu apelacyjnego, lecz w tym przypadku do liczby sędziów zwyczajnej dołączeni będą wszyscy sędziowie pojednawczy z miasta i cztery osoby, których każda z stron pryncypalnych, podług woli swojej, wybrać może, połowę spomiędzy obywateli. Obecność trzech sędziów potrzebną jest do wyrokowania w pierwszej, pięciu w drugiej, a siedmiu w ostatniej instancji.

[hasła: gmina, infamia, kara śmierci, odwołanie, prawa polityczne, sąd apelacyjny, sąd pierwszej instancji, sędziowie, własność, Zgromadzenie Reprezentantów, złamanie prawa, wyrok]

Artykuł 16.

Sąd najwyższy, na przypadek artykułu 10 przewidziany, składać się będzie:

- a) z pięciu reprezentantów, losem wyciągnionych,
- b) z trzech członków senatu, przez tenże wybranych,

- c) z prezesów obydwu sądów,
 - d) z czterech urzędników pojednawczych, z kolei powołanych,
 - e) z trzech obywateli, wybranych przez urzędnika, pod sąd oddanego.
- Sąd ten wybierze spośród siebie prezydującego.
Obecność dziewięciu członków potrzebną jest do wyrokowania.

[hasła: obywatelstwo, sąd najwyższy, urzędnik pojednawczy, wyrok]

Artykuł 17.

Procedura tak w materii cywilnej, jak kryminalnej będzie publiczną. W instrukcji procesów (a mianowicie tych, które są właściwie kryminalne) ma być użyta instytucja przysięgłych, stosowna do miejscowości kraju, oświecenia i charakteru mieszkańców. Stanowić oni będą równie, czy oskarżenie, jako też i czyli ukaranie ma miejsce. Sposób ich składu i przypadki ich działania oznaczy kodeks procedury.

[hasła: proces, przysięgli]

Artykuł 18.

Sądownictwo jest niepodległym. Przez niepodległość sędziego rozumieć się ma służąca mu wolność oświadczenia swojego zdania w sądeniu, bez ulegania wpływom władzy najwyższej lub innym jakim bądź względom. Wszelkie inne określenie lub tłumaczenie niepodległości sędziego uznaje się za nadużycie.

Pomimo tej niepodległości, sędziowie będą pod nadzorem rządowym. W skutku tego prawa rząd nie tylko:

- 1) mianować będzie urzędników niższego stopnia na przedstawienie prezesa sądu apelacyjnego, ale nadto mocen jest
- 2) wglądać w regularność biegu spraw, kazać sobie podawać periodycznie wykazy ich stanu, wierzając w akta i pobudzając opieszłych sędziów; szczególnie zaś czuwać będzie
- 3) nad sprawami kryminalnymi, i każdy sędzia aresztujący obywatela winien jest w przeciągu dwudziestu czterech godzin pod ciężkimi karami donieść senatowi o tem aresztowaniu i przyczynach, skłaniających go do tego kroku; a nadto podawać temuż senatowi co dni czternaście wiadomości potrzebne o postępie sprawy.

Sąd apelacyjny nadzór ten sprawować ma nad niższemi władzami sądowemi przez swojego prezesa, który, będąc senatowi w tej mierze odpowiedzialnym, zdaje mu swoje raporta. Nad sądem zaś apelacyjnym samże senat nadzoruje.

[hasła: kara, niepodległość sędziowska, obywatelstwo, sąd apelacyjny, senat, sędziowie, sprawa]

Artykuł 19.

Z upłynieniem szóstego roku, rachując od daty ogłoszenia ustawy konstytucyjnej, warunki do zostania senatorem z wyboru reprezentantów będą:

- 1) mieć lat trzydzieści pięć skończonych;
- 2) odbyć zupełne nauki w jednym z uniwersytetów, istniejących w krajach dawnego Królestwa Polskiego;
- 3) sprawować urząd wójta przez lat dwa, sędziego przez lat dwa i reprezentanta przez dwa zgromadzenia;
- 4) mieć własność nieruchomą, płaćącą sto pięćdziesiąt złotych polskich podatku gruntowego i nabytą przynajmniej na rok przed obiorem;
- 5) nie być krwią połączonym w linii wstępnej, zstępnej ani pobocznej rodzzonego braterstwa z żadnym innym członkiem senatu.

Warunki do zostania sędzią będą:

- 1) mieć lat trzydzieści skończonych;
- 2) odbyć zupełne nauki w jednym z powyżej wzmiankowanych uniwersytetów i otrzymać stopień doktora prawa;
- 3) pracować przez rok jeden przy pisarzu sądowym i podobnież praktykować przez rok przy adwokacie;
- 4) mieć własność nieruchomą wartości ośmiu tysięcy złotych polskich, nabytą na rok przynajmniej przed obiorem.

Obywatele związkami krwi połączeni w stopniach, wyżej pod liczbą 5 wspomnianych, nie mogą być sędziami jednego sądu.

Do zostania sędzią drugiej instancji, albo prezesem jednego z dwóch sądów, potrzeba oprócz powyższych warunków odbyć urząd sędziego pierwszej instancji lub urzędnika pojednawczego przez lat dwa i raz jeden być reprezentantem.

Aby być wybranym na reprezentanta gminy potrzeba:

- 1) mieć dwadzieścia sześć lat skończonych;
- 2) odbyć zupełny bieg nauk w uniwersytecie krakowskim albo w jednym z wyżej wzmiankowanych uniwersytetów;
- 3) mieć własność nieruchomą, oszacowaną na dziewięćdziesiąt złotych polskich i nabytą przynajmniej na rok jeden przed wyborem;
- 4) żaden z urzędników (*fonctionnaire*) publicznych płatnych nie będzie mógł być obrany reprezentantem, jak tylko za zezwoleniem senatu na poprzedni raport właściwy władzy jego Senat, odmawiając zezwolenie, wyrazi powody.

Wszystkie te warunki, w artykule niniejszym wyrażone, nie stosują się do tych osób, które w czasie bytu Księstwa Warszawskiego sprawowały urzędy zawisłe od mianowania królewskiego, lub od wyboru na sejmikach; ani do tych, które je teraz otrzymują z władzy mocarzów kontraktujących. Te będą mieć zupełne prawo zostania mianowanymi lub obranymi na wszystkie urzędy.

Przed upłynieniem terminu lat sześciu, potrzeba, aby każdy obywatel do otrzymania jednego z urzędów, w niniejszym artykule wymienionych, udowodnił posiadanie własności po wójcie żądanych. Senatorowie czasowi, sędziowie pokoju

i wójci pierwszy raz obrani są obowiązani miejsca te przejąć lub zapłacić pieniężną karę, którą senat oznaczy.

[hasła: kara, obywatelstwo, podatek gruntowy, sąd drugiej instancji, senat, senatorzy, sędziowie, ustawa, własność, wójt]

Artykuł 20.

Wszystkie akta urzędowe, prawodawcze i sądowe pisane będą w języku polskim.

[hasła: język urzędowy]

Artykuł 21.

Dochody i wydatki uniwersytetu składać będą część budżetu generalnego miasta i okręgu Wolnego Krakowa.

[hasła: budżet]

Artykuł 22.

Służba bezpieczeństwa wewnętrznego i policji odbywać się ma przez oddział dostateczny milicji municypalnej. Ten oddział będzie kolejną zmieniany i zostawać pod dowództwem oficera z wojska liniowego, który służywszy zaszczytnie, przyjmie ten rodzaj służby spokojnej. Będzie uzbrojoną i ubraną dostateczna liczba jezdnych żandarmów do zabezpieczenia dróg i wsiów.

[hasła: służba bezpieczeństwa]

Artykuł 23.

Prawo nie może nigdy postanowić zajęcia na skarb własności obywatela, wyjąwszy przedmioty kontrabandy, przez skarb zabrane.

[hasła: obywatelstwo, prawo, własność]

Artykuł 24.

Wolność druku jest nietykalna, zacząwszy od dnia, w którym kodeks kryminalny ogłoszonym zostanie. Żadne pismo nie będzie poprzednio musiało być podawane pod cenzurę. Kodeks kryminalny oznaczy pomiędzy nadużyciami druku te, które mają należeć do zbrodni lub przestępstw i urządzi rozmaite stopnie kar. Autor lub tłumacz odpowiedzialnym jest za wszystko, co się w imieniu jego drukuje.

Za bezimiennego albo obcego autora księgarz lub drukarz biorą na siebie odpowiedzialność.

[hasła: cenzura, kara, kodeks kryminalny, przestępstwo, zbrodnia]

Działo się w Krakowie dnia piętnastego lipca i złożono w ręce senatu i Zgromadzenia Reprezentantów dnia jedenastego września tysięcznego ośmsetnego ośmnastego roku.